

KNOESTER

A close-up portrait of a man with dark, curly hair and a light beard, wearing glasses. He is looking directly at the camera with a serious expression. The background is dark, and he is wearing a patterned shirt.

Over TBS, strafzaken en
het leven buiten de rechtszaal

Dennis Jansen

KOSMOS

KNOESTER

KNOESTER

**Over TBS, strafzaken en
het leven buiten de rechtszaal**

Dennis Jansen

KOSM•S

KOSMOS UITGEVERS, UTRECHT/ANTWERPEN

AAN DE LEZER

Dit boek vertelt verhalen uit mijn praktijk als tbs- en strafrechtadvocaat. Het zijn verhalen zoals ik ze persoonlijk heb beleefd en ervaren. Om de privacy van cliënten, collega's en andere betrokkenen te beschermen, zijn sommige namen gefingeerd en herleidbare details en omstandigheden waar nodig aangepast. Met deze verhalen hoop ik een realistisch beeld te schetsen van een wereld die voor veel mensen verborgen blijft en waarover veel desinformatie bestaat. Meer inzicht kan leiden tot meer begrip voor het systeem en meer maatschappelijk draagvlak voor degenen die ermee geholpen zijn en daarmee voor de veiligheid van de samenleving.

INHOUD

Proloog	7
One Flew Over the Cuckoo's Nest	11
Jaimy	22
Mariëlla	43
Wilhelm S.	52
De Scheveningse dakmoord	64
Michaël	71
Sierre	83
Harold	92
<i>Vandaag Inside</i>	110
Cactus	127
2017	139
De lange adem	157
Fabian	167
Peter R. de Vries	173
Hoog bezoek	183
Jesse	190
De longstay	205
In het theater	222
Ladies' Night	235
Slotpleidooi	244
Veel dank	255

PROLOOG

Job Knoester is al meer dan dertig jaar strafrechtadvocaat, gespecialiseerd in tbs-zaken. Duizenden deed hij er.

In 1997, toen de jonge Job net een jaar advocaat was, wist hij amper wat tbs inhield. Maar hij leerde snel en raakte gefascineerd door het systeem, de behandelmethodes en de ontwikkelingen. Vooral door de levensverhalen van zijn cliënten die tbs kregen opgelegd. 'De een is laagbegaafd, de ander heeft psychopathie of narcisme. Er zijn zoveel stoornissen. Dat maakt de problematiek en dus de behandeling vaak zo ingewikkeld. Behandeling is maatwerk voor ieder individu.'

Job verdiepte zich in de materie: de maatregel die de samenleving moet beschermen tegen mensen met een psychische stoornis die een ernstig misdrijf hebben gepleegd. Hij vergaarde kennis door boeken te lezen, sprak jarenlang met specialisten, psychologen, psychiaters en sociotherapeuten. Hij volgde opleidingen en cursussen en bracht talloze bezoeken aan tbs-klinieken en -cliënten. Nu, anno 2026, is Job Knoester dé tbs-advocaat van Nederland. Zijn kantoor behartigt ruim 25 procent van de tbs-cliënten in Nederland. Het tbs-stelsel zit in zijn systeem.

Vier jaar geleden vroeg hij me of ik zijn boek wilde schrijven. Wij kennen elkaar van 'langs de lijn'. Onze zoons

voetbalden jarenlang in hetzelfde team bij HBS Craeyenhout in Den Haag. Tijdens een van hun wedstrijden ging Jobs telefoon. Hij nam op en liep een stukje bij me vandaan. Ik kon het gesprek niet woordelijk verstaan, maar het was vrij kort. Bij terugkomst vertelde hij dat hij een cliënt aan de lijn had gehad, vanuit een tbs-kliniek. Een bijzonder geval.

‘Hij belt me het liefst op zaterdagochtend als hij weet dat ik langs het veld sta. Dan kan hij de geluiden horen van kinderen die aan het voetballen zijn. Van ouders die aanmoedigen of staan te praten. “Die geluiden,” heeft hij vaak tegen me gezegd, “zal ik anders nooit meer in het echt horen.” Deze cliënt komt namelijk niet meer vrij. Dus als hij belt, neem ik altijd op. Dan waant hij zich even in een andere wereld.’

Er kwamen vragen in mij op: wat heeft deze man gedaan dat hij nooit meer vrijkomt? Is hij een moordenaar? Een verkrachter? En wie heeft hij dan iets misdaan? Wat was zijn situatie? Hoe is hij tot zijn daad gekomen? En waarom neem je als advocaat de telefoon op tijdens een voetbalwedstrijd van je zoon? Heeft het iets pervers dat hij naar het geluid van voetballende jongens wil luisteren? De antwoorden op mijn vragen waren complexer dan ik dacht.

Vele ochtenden en middagen stonden we samen langs de lijn. Genietend van het voetbal en onze zonen. Ons ergerend aan onbegrijpelijke beslissingen van scheidsrechters, trainers en grensrechters. En discussiërend over ‘zijn wereld’: de tbs. Het begon me steeds meer te interesseren. Waarom verdedig je iemand die een kind heeft verkracht, mishandeld

en vermoord? Waar haal je dan je werkplezier uit? Wat is tbs precies? Hoelang duurt een behandeling?

Uren, dagen, jaren spraken we met elkaar. Over daders en slachtoffers, kleine en grote rechtszaken. Nooit met naam en toenaam, uit het oogpunt van privacy. Maar genoeg om van te leren. Sommige zaken waarbij Job betrokken was, kwamen landelijk in het nieuws. Zoals de zaak rond Wilhelm S., de tbs'er die in 2005 ontsnapte tijdens zijn verlof en de 73-jarige schipper Appie Luchies dood sloeg met een hamer, moersleutel en asbak. De 'Scheveningse dakmoord' kreeg veel aandacht, omdat een geruchtmakende video op internet verscheen van het slachtoffer dat gestoken was en vlak daarvoor werd gefilmd. Job Knoester stond de vader van de dader bij. En hij ontfermde zich over Bauke Vaatstra, de vader van Marianne, het meisje dat in 1999 verkracht en vermoord werd teruggevonden in een weiland bij het Friese Veenklooster.

Een boek dus. Job wilde zijn verhaal kwijt. Over het tbs-systeem, de beeldvorming, de stappen die zijn gezet en nog gezet moeten worden. Uitgangspunt van zijn betoog is zijn gevleugelde uitspraak: 'Ik heb liever een ex-tbs'er als buurman dan een ex-gedetineerde.' Hij zegt het in lezingen, in interviews en langs de lijn ook tegen mij. 'Maar hoezo dan?' vroeg ik me af. Zijn droge antwoord: 'Met iemand die tbs krijgt, gaan specialisten aan de slag. Met gevangenen niet. Daardoor heeft een ex-tbs'er 20 procent kans terug te vallen in oude gedragspatronen. Voor een ex-gedetineerde is die kans 80 procent.'

Ik zei ja tegen dit boek omdat ik geloof dat het pleidooi van Job Knoester aandacht verdient. Tbs kan de samenleving veiliger maken, mits het systeem goed functioneert. Om te begrijpen hoe dat werkt, heb ik Job de afgelopen vier jaar gevolgd. Ik ging met hem mee naar rechtszaken, lezingen, tbs-klinieken en de longstay, 'de begraafplaats van de tbs'.

Ik maakte kennis met cliënten en hun behandelaars. En ik sprak Job over geruchtmakende rechtszaken. En over nog veel meer: zijn kleurige jasjes en kekke laarzen, de bedreigingen aan zijn adres en de impact van zijn vak op zijn privéleven. Ik vroeg hem naar *Vandaag Inside*, het programma waarin hij zich luid en duidelijk uitsprak over het *Voice*-schandaal. En waarin hij Arie Boomsma een tbs'er noemde. 'Kreeg ik een dag later telefoontjes vanuit de klinieken. Van mijn beledigde tbs-clieñten: "Je gaat ons toch niet vergelijken met Arie Bóómsma?"'

Dit boek schetst een beeld van het Nederlandse tbs-systeem, gezien door de ogen van een uitermate deskundig en bevlogen advocaat. Opgetekend in zijn woorden en onlosmakelijk verweven met zijn eigen levensverhaal. We maken kennis met Knoesters achterban, met de mensen en situaties die hem vormden en met zijn bijzondere cliënten.

Dit is zijn pleidooi voor het belang van een goedwerkend tbs-systeem.

Dennis Jansen

ONE FLEW OVER THE CUCKOO'S NEST

Een hoog hek tussen stenen zuilen. Daarachter een brede oprijlaan richting een groot gebouw. Ik sta voor Veldzicht, een van de oudste tbs-klinieken van Nederland. De autorit van Den Haag naar Balkbrug, een dorpje iets buiten Zwolle, heeft twee uur geduurd.

Onderweg ernaartoe, maar ook in de dagen hiervoor, heb ik me afgevraagd hoe het zal zijn. Mijn eerste bezoek aan een tbs-cliënt. Of moet ik 'patiënt' zeggen? Ik ga naar Jim, een jongen van halverwege de twintig. Twee weken terug is zijn verzoek binnengekomen bij Nolet Advocaten, het kantoor waar ik sinds een jaar werk. Jim zoekt een advocaat om de verlenging van zijn tbs-behandeling te bespreken.

Het is 1997. Net als half Nederland, of misschien wel driekwart, weet ik amper iets van tbs, een systeem dat toch al sinds 1928 bestaat. Tijdens mijn rechtenstudie is 'terbeschikkingstelling' van de regering, aanvankelijk tbr genoemd, nauwelijks aan bod gekomen. De enige collega's die ik ken die zich met tbs bezighouden, zijn Cees Korvinus, de gebroeders Hans en Wim Anker en Ipo de Vos. In kranten

komt het mondjesmaat voorbij en ook op televisie en radio is de aandacht ervoor minimaal. Hoe zien tbs'ers eruit? Hoe gedragen zij zich? Wat gebeurt er in een kliniek? Welke behandeling krijgen ze? Hoelang zitten ze vast?

Het zijn vragen waarmee ik me pas bezighoud sinds ik me in de zaak-Jim heb verdiept. Wat ik daardoor wel weet: tbs is een maatregel, geen straf. Tbs is een behandeling, vaak als dwangverpleging, opgelegd door een rechter aan een dader die zijn misdrijf heeft gepleegd tijdens een stoornis. Omdat hij vanwege die stoornis niet in staat is om de gevolgen van zijn daad te overzien, kan het strafbare feit hem volgens de rechter niet volledig worden verweten. Hij is dan geheel of deels ontoerekeningsvatbaar.

De dader worstelt met ziektebeelden zoals psychoses, trauma's, schizofrenie of verslavingen. Voor zijn vergrijp krijgt hij vaak eerst een gevangenisstraf en daarna een behandeling. Het doel daarvan is de samenleving tegen hem te beschermen, hem te behandelen en hem uiteindelijk te laten terugkeren in de maatschappij. Dit traject kan jaren duren: inmiddels gemiddeld meer dan tien jaar.

Blijft een terbeschikkinggestelde, kortweg tbs'er, toch een gevaar voor de samenleving, dan komt hij terecht op een verblijfsafdeling voor lange duur, de longstay. Daar komt hij nooit meer vandaan, zijn de eerste verhalen die ik hoor. Later verneem ik dat ook hier cliënten toch nog herstellen en uitzicht krijgen op een terugkeer in de samenleving.

Tijdens de autorit naar Veldzicht stel ik me bij de kliniek van alles voor. Een psychiatrische instelling zoals je die in oude films ziet, met krappe torentjes, tralies voor de ramen, kale muren en zware deuren. Ik denk aan *One Flew Over the Cuckoo's Nest*, de legendarische film uit 1975. De scènes komen in mijn gedachten tot leven. De rebelse Randle McMurphy, gespeeld door Jack Nicholson, die een geesteszieke patiënt voorwendt te zijn en de gesloten inrichting op stellen zet. De kille, autoritaire zuster Mildred Ratched die een schrikbewind voert. Patiënten die medicatie krijgen toegediend, op een stoeltje in een kring zitten en wezenloos voor zich uit staren of worden opgesloten.

Als ik mijn auto geparkeerd heb, kijk ik door de spijlen van het hek naar het gebouw en voel me gespannen. Binnen legitimeer ik me aan de balie met mijn paspoort, toon mijn advocatenpas en leg mijn spullen op een rolband, zoals op luchthavens ook gebeurt. Mijn tas, jas, riem, sleutels, portemonnee en ook mijn laarzen: alles wordt gescand.

Ik ga door een detectiepoortje, krijg mijn eigendommen weer terug en wacht op een begeleider, die me door een lange gang met veel deuren leidt. Als de laatste deur aan de andere kant van het gebouw opengaat, is het beeld van een psychiatrische inrichting uit de jaren zeventig in één klap verdwenen. Geen grauwe muren, tralies in de deuren, deprimerende sfeer. Als een peuter die voor het eerst Teletubbieland ziet: zo verrast ben ik door de kleurrijke omgeving. Een weids terrein met een lang wandelpad strekt zich voor me uit. Veel groen met bomen, struiken en gras. Ik zie een

boerderijtje met een groentetuin. Aan het begin van het pad staan links en rechts paviljoenen met winkeltjes, een wasse-rette, een tafeltennistafel en ruimtes waar gewerkt wordt. Bewoners zijn in de weer met metaal, hout en andere materialen. Ik zie een voetbalveld en zelfs een café, waar – zo hoor ik later – uiteraard geen alcohol wordt geschonken.

Elke afdeling kent een ‘Vissenkomp’, een glazen ruimte vanwaar het personeel goed zicht heeft op de gangen en afdelingen. Bewoners, zoals de meeste tbs’ers zichzelf het liefst noemen, mogen hier niet komen.

Dit lijkt meer op een vakantiepark dan op een gevangenis. Maar als ik beter kijk, zie ik verschillen. Buiten zie ik in de verte hoge muren met prikkeldraad. Binnen lijken de kamers van de bewoners wel degelijk op cellen. Ze zijn krap, hebben kleine ramen en zijn vaak sober ingericht.

Wat me verder opvalt: nergens doktoren in witte jassen. Hier zijn de bewoners qua kleding nauwelijks te onderscheiden van de deskundigen, psychiaters, psychologen, behandelcoördinatoren en sociotherapeuten.

De laatste groep is de grootste, zo laat ik me vertellen. Deze gespecialiseerde gedragstherapeuten zorgen voor structuur. Ze begeleiden bewoners in hun dagelijkse routine. Bij het opstaan, de maaltijden, sport en activiteiten. Ze observeren hun gedrag en koppelen dat terug aan het behandelteam. Ze staan de bewoners dag en nacht bij. Eigenlijk zorgen zij ervoor dat tbs’ers een zo normaal mogelijk leven leiden. Inclusief normen en waarden. Met de gebruikelijke

handelingen. Hoe ga je met elkaar om? Met medewerkers van de kliniek, maar ook met andere bewoners. Hoe vraag je om de pot pindakaas tijdens de lunch? Hoe reageer je als een ander boos wordt? Eigenlijk is dat de kern van de behandeling die verder bestaat uit diverse therapieën en scholing. Dit hier is een kleine samenleving, maar dan binnen muren en hekken.

Een begeleider brengt me naar de spreekkamer, waar ik Jim zal ontmoeten. De ruimte is volledig in het zicht van de medewerkers in De Vissenkomp. De kamer is kaal. De wanden zijn leeg. In het midden staat een tafel met daarop slechts een telefoon. Aan een snoer. De tijd van mobieltjes moet nog komen. Het toestel kent de nodige knoppen. Als er iets loos is, kan er onmiddellijk contact worden gezocht met De Vissenkomp.

Jim is enkele jaren terug veroordeeld voor brandstichting en aanranding. Bij hem zijn borderline en een antisociale persoonlijkheidsstoornis (ASPS) vastgesteld. Na zijn gevangenisstraf is hij overgeplaatst naar Veldzicht, waar hij behandeld wordt. Hij vindt dat hij genezen is en weer kan terugkeren in de maatschappij. Of de deskundigen daar ook zo over denken, zal de komende weken duidelijk worden. Elke twee jaar kijkt de rechter of een tbs-behandeling verlengd moet worden. Dat kan met één of twee jaar zijn. Hij laat zich daarbij adviseren door een team van deskundigen in de kliniek en externe specialisten. Ik kom om met Jim zo'n zitting voor te bereiden. We kennen elkaar niet. Zijn

strafzaak destijds is door een andere advocaat gedaan, maar hij is ontevreden en is geswitcht.

Als Jim komt aanlopen, gaat mijn aandacht als eerste naar het dienblad in zijn handen. Ik merk dat ik schrik van zijn aanbod. Ik zie erwtensoep, roze koeken, saucijzenbroodjes, koffie, sinas en melk. Waarom al die lekkernijen? Gaat hij me vergiftigen? Kan ik wel een hapje nemen? Dit is toch een tbs'er? Wat kan ik nog meer verwachten? Op het blad ligt bestek. Een lepel, vork en mes. Een mes? Is dat niet gevaarlijk?

Ik voel spanning in mijn lijf, maar laat niets merken. Jim zet het blad op tafel, ik bedank hem voor de etenswaren en we geven elkaar een hand. Het hele gesprek zit ik in dubio. Niets eten zal beledigend zijn. Toch beperk ik me tot muizenhapjes. Je weet nooit. Later hoor ik dat Jim zich heeft voorbereid op deze lunch. Hij heeft een paar dagen eerder naar het advocatenkantoor gebeld en aan de secretaresse gevraagd: 'Wat vindt meneer Knoester lekker?'

Al vrij snel begrijp ik dat de komst van een advocaat voor een cliënt vaak een soort uitje is. Tbs'ers krijgen weken, soms zelfs maanden geen bezoek. Sommigen zien nooit meer iemand. Het is bijna logisch dat ze een advocaat willen verwennen. Dat tbs'ers ook gewoon geregeld kunnen bellen vanuit een kliniek, wist ik niet. Maar ik leer snel. Tbs is zoals gezegd een behandeling, de straf in de gevangenis hebben ze al gehad. Mensen met wie gebeld wordt, zijn eerder gescreend. In beginsel mag men dan onbegeleid bellen, tenzij er risico's worden gezien.

'IK HEB LIEVER EEN EX-TBS'ER ALS BUURMAN DAN EEN EX-GEDETINEERDE'

Job Knoester zegt het aan tafel bij *Vandaag Inside*, in uitverkochte theaterzalen en in de rechtszaal. Zijn kantoor doet ruim een kwart van alle tbs-zaken in Nederland. Al dertig jaar lang staat hij mensen bij over wie de rest van het land het oordeel allang klaar heeft.

AD-journalist Dennis Jansen liep vier jaar lang met hem mee. Naar zittingen. Naar klinieken. Naar de longstay, de 'begraafplaats van de tbs'. En hij stelde de vragen die jij ook zou stellen.

*Waarom verdedig je iemand die een kind heeft vermoord?
Komt zo iemand straks echt bij mij in de straat wonen?
Wat is tbs?
Hoe lang duurt een behandeling?*

Knoester geeft antwoord en vertelt. Over de moord op Marianne Vaatstra, de Scheveningse dakmoord en de tbs'er die tijdens verlof een schipper dood sloeg. Over daders én slachtoffers. Over wat er werkelijk gebeurt achter die dichte deuren, en waarom bijna alles wat je over tbs denkt te weten niet klopt.

Geen mening van de zijlijn. Het verhaal van de man die er al dertig jaar middenin staat.

www.kosmosuitgevers.nl

**KOS
M•S**

NUR 320
Kosmos Uitgevers,
Utrecht / Antwerpen